

UZLUKSIZ TA’LIM TIZIMIDA “LIFELONG LEARNING” KONSEPSIYASINI JORIY ETISH IMKONIYATLARI

*Dilova Nargiza Gaybullayevna
Buxoro davlat universiteti professori
pedagogika fanlari doktori, (DSc)*

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi uzluksiz ta’lim tizimida “lifelong learning” konsepsiyasini joriy etish zarurati, Uchinchi Renesans davrida ta’lim sifatiga e’tibor, uzluksiz ta’limni modernizatsiyalashda xalqaro hamkorlik yo’nalishlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari, xalqaro standartlarga asoslangan uzluksiz ta’lim sifatini ta’minlash tizimining asosiy elementlariga ilmiy asoslangan tavsifalar bayon etilgan.

Kalit soʻzlar: “lifelong learning”, uzluksiz ta’lim, Uchinchi Renesans, shaxs, muvaffaqiyat, inson kapitali, ta’lim sifati, integratsiya.

Аннотация. В данной дипломной работе изложена необходимость внедрения концепции “lifelong learning” в систему непрерывного образования, акцент на качестве образования в эпоху третьего Возрождения, направления международного сотрудничества в модернизации непрерывного образования, возможности использования цифровых технологий, научно обоснованные рекомендации по основным элементам системы обеспечения качества непрерывного образования на основе международных стандартов.

Ключевые слова: “lifelong learning”, непрерывное образование, третье возрождение, личность, успех, человеческий капитал, качество образования, интеграция.

Annotation. This thesis outlined the need to introduce the concept of “lifelong learning” in the system of continuing education, attention to the quality of education in the third Renaissance, directions of international cooperation in the modernization of continuing education, the possibility of using digital technologies, scientifically based recommendations on the basic elements of the system for ensuring the quality of continuing education based on international standards.

Keywords: “lifelong learning”, continuing education, Third Renaissance, identity, success, human capital, quality of education, integration.

Uchinchi Renessans kontekstida O‘zbekistonda uzluksiz ta’limning umrbod ta’lim (lifelong learning) konsepsiyasiga faol integratsiyalashuvi davom etmoqda. Bu hayotning barcha bosqichlarida shaxsning doimiy rivojlanishi va kasbiy o‘sishi uchun imkoniyatlar yaratadigan keng qamrovli ta’lim tizimini yaratishga qaratilgan strategik qadamdir. Bu borada xalqaro tajribalarga asoslangan “lifelong learning” so‘zining izohi - hayotiy ta’lim ma’nosini bildirib, insonning "doimiy, ixtiyoriy va o‘z-o‘zini rag‘batlantirish" shaxsiy yoki kasbiy sabablarga ko‘ra o‘rganishga intilishi ma’nosini bildiradi.

Ma’lumki, mazkur yondashuv ta’lim-tarbiya jarayonida shaxsda hayotiy ko‘nikmalarni tarkib toptirishga, uning raqobatbardoshligi va ish qobiliyati uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lib, insonning ijtimoiy jamiyatda inkluzivlik, ijtimoiy faol fuqarolik va shaxsiy rivojlanishini kuchaytirishga asoslangan uzluksiz ta’lim olish orqali muvaffaqiyatlarga erishish darajasini ta’minlaydi.

Uzluksiz ta’limni “lifelong learning” tizimiga integratsiya qilish quyidagi asosiy yo‘nalishlarini takomillashtirish asosida amalga oshiriladi:

1. Uzluksiz ta’limning xalqaro tajribalarga asoslangan yo‘lini yaratish bo‘yicha:

- ta’limning turli darajalari va shakllari o‘rtasida uzluksiz o‘tishni ta’minlaydigan ta’lim dasturlari va mexanizmlarini ishlab chiqish;

- barcha yoshdagi guruhlar uchun ehtiyojlarga asoslangan malaka oshirish tizimini shakllantirish;

- rasmiy ta’lim turlariga qo‘shimcha ravishda norasmiy va zamonaviy talablardan kelib chiqib ma’lumotli ta’limni rivojlantirish.

2. Zamonaviy davr uchun moslashuvchan va individual ta’lim traektoriyalarini rivojlantirish bo‘yicha:

- talabalarga individual ta’lim yo‘nalishlarini yaratishga imkon beradigan modulli dasturlarni joriy etish;

- ko‘proq moslashuvchanlik va foydalanish imkoniyatini ta’minlash uchun raqamli texnologiyalar va masofaviy ta’limdan foydalanishga asoslanish;

- norasmiy va zamonaviy ehtiyojlarga asoslangan ma’lumotli ta’lim natijalarini tan olish va tasdiqlash.

3. Ta’lim, mehnat bozori va jamiyat ehtiyojlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikka va uzviylikka asoslangan aloqani kuchaytirish bo‘yicha:

- uzluksiz ta’lim dasturlarini ishlab chiqishda ish beruvchilar va iqtisodiy tarmoqlar bilan o‘zaro kelishuvga asoslangan yaqin hamkorlik;

- tadbirkorlik ta’limini intensiv ravishda rivojlantirish va o‘z-o‘zini ish bilan ta’minlashni qo‘llab-quvvatlash;

- ta’lim dasturlarini inson omilini hisobga olgan holda mehnat bozorining o‘zgaruvchan ehtiyojlari va texnologik o‘zgarishlariga va qulayliklariga moslashtirish.

4. Ta’lim dasturlarini tan olish va akkreditatsiya qilish tizimining takomillashgan mexanizmini yaratish bo‘yicha:

- uzluksiz ta’lim dasturlarini akkreditatsiya qilishning milliy va xalqaro standartlarini ishlab chiqish;

- ta’limning turli shakllarida olingan malakalarni tan olish mexanizmlarini yaratish;

- o‘quv natijalarini hujjatlashtirish uchun elektron portfellar va sertifikatlar kabi raqamli vositalarni joriy etish.

5. Uzluksiz ta’limning moliyaviy imkoniyatlarini ta’minlash bo‘yicha:

- uzluksiz ta’limni qo‘llab-quvvatlash uchun davlat grantlari, subsidiyalar va ta’lim kreditlarini taqdim etish;

- ish beruvchilarni o‘z xodimlarining inson kapitalini rivojlantirishga sarmoya kiritishga undash;

- hayot davomida o‘qitishga yo‘naltirilgan mablag‘larni moliyalashtirish va taqsimlash mexanizmlarini yaratish.

Uzluksiz ta’limning O‘zbekistondagi “lifelong learning” tizimiga integratsiyalashuvi zamonaviy jamiyat va iqtisodiyot ehtiyojlariga javob beradigan inklyuziv va moslashuvchan ta’lim tizimini yaratishga qaratilgan uchinchi Uyg‘onish davrining asosiy elementidir. Bu mamlakatimiz fuqarolariga o‘z vakolatlarini doimiy ravishda rivojlantirish va o‘zgaruvchan sharoitlarga moslashish imkoniyatini beradi, bu esa o‘z navbatida inson kapitali va mamlakat raqobatbardoshligini mintaqaviy va global darajada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Uchinchi Renessans davriga qadam qo‘yish bosqichida uzluksiz ta’lim tizimini modernizatsiyalash O‘zbekiston global ta’lim tizimiga integratsiyalashish va eng samarali amaliyotlarni almashish uchun uzluksiz ta’lim sohasida xalqaro hamkorlikni faol rivojlantirmoqda.

Jahon miqyosida uzluksiz ta’limni modernizatsiyalashda xalqaro hamkorlikning o‘ziga xos o‘rni va ahamiyati mavjud bo‘lib, uning asosiy yo‘nalishlari xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, birgalikda ta’lim dasturlari, xalqaro akkreditatsiya va malakalarni tan olish, ilg‘or tajriba almashish, mintaqaviy uzluksiz ta’lim markazlarini yaratish kabilardan iborat (1-jadvalga qarang).

1-jadval

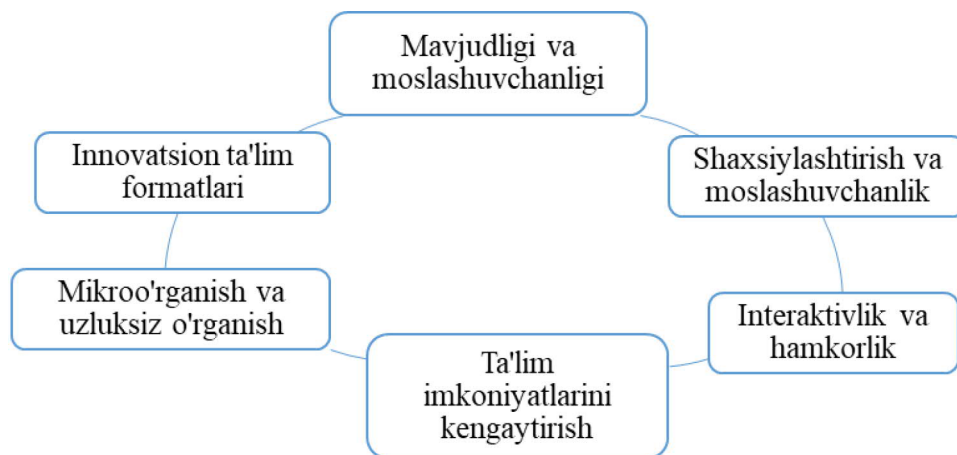
Uzluksiz ta’limni modernizatsiyalashda xalqaro hamkorlik yo‘nalishlari

№	Yo‘nalishlar	Faoliyat mazmuni
1	Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik	YUNESKO, jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda uzluksiz ta’lim tashabbuslarini ekspert qo‘llab-quvvatlash va moliyalashtirish. Global uzluksiz ta’lim tarmog‘i (GNLC) va Osiyo-tinch okeani uzluksiz ta’lim forumi (APCE) kabi xalqaro dasturlar va tashabbuslarda ishtirok etish.
2	Birgalikda ta’lim dasturlari	Xorijiy universitetlar va tadqiqot markazlari bilan malaka oshirish va magistratura dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish. O‘qituvchilar va talabalar uchun madaniyatlararo ta’lim va xalqaro tarmoqlarni kengaytirishga yordam beradigan almashinuv dasturlarini ishga tushirish.
3	Xalqaro akkreditatsiya va malakalarni tan olish	O‘zbekiston uzluksiz ta’lim dasturlarini xalqaro ta’lim standartlari va akkreditatsiya tizimlariga integratsiya qilish. Chet elda olingan malakalarni tan olish to‘g‘risidagi xalqaro bitimlarda ishtirok etish. Xalqaro tizimlarga mos keladigan milliy malaka asoslarini ishlab chiqish.
4	Ilg‘or tajriba almashish:	Uzluksiz ta’limga bag‘ishlangan xalqaro konferentsiyalar, seminarlar va ishchi guruhlarda ishtirok etish. Boshqa mamlakatlarning muvaffaqiyatli uzluksiz ta’lim modellarini o‘rganish va moslashtirish. O‘zbekistonda uzluksiz ta’lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun xorijiy ekspertlarni jalb etish.
	Mintaqaviy uzluksiz ta’lim markazlarini yaratish	O‘zbekiston mintaqa mamlakatlari uchun xizmatlar va dasturlar taqdim etib, Markaziy Osiyoda uzluksiz ta’lim olish uchun mintaqaviy markaz bo‘lishga intilmoqda. Dasturlarni birgalikda rivojlantirish va tajriba almashish uchun qo‘shni davlatlar bilan hamkorlik qilish.

Tahlillardan ko‘rinib turibdiki, uzluksiz ta’lim sohasidagi xalqaro hamkorlik O‘zbekistonga global bilim va eng yaxshi amaliyotlardan foydalanish, shuningdek, xalqaro ta’lim tarmog‘iga integratsiyalashish imkonini beradi. Bu O‘zbekistonda uzluksiz ta’lim

sifati va tan olinishini oshirishga, mamlakat fuqarolari uchun jahon mehnat bozorida o‘z malakasi va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlarini yaratishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekistonda uchinchi Uyg‘onish davri sharoitida raqamli texnologiyalar uzluksiz ta’limni rivojlantirish va amalga oshirishda muhim omil sifatida ularning integratsiyasi va ishlatilishida sohadagi yangi imkoniyatlar va afzalliklarga olib kelmoqda (1-rasmga qarang).

1-rasm. Uzluksiz ta’limni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari

Ushbu imkoniyat va afzalliklar mazmuni raqamli ta’lim texnologiyalarining uzluksiz ta’limni takomillashtirilishini ta’minlash vazifasini bajaradi. Ya’ni,

Mavjudligi va moslashuvchanligi:

-raqamli texnologiyalar o‘quvchilarga istalgan vaqtda va istalgan joyda ta’lim resurslari va dasturlariga kirish imkonini beradi, bu esa uzluksiz ta’limni yanada qulay va moslashuvchan qiladi.

-onlayn platformalar va mobil ilovalar o‘z tezligida va moslashtirilgan jadval asosida o‘rganish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Shaxsiylashtirish va moslashuvchanlik:

-mashinani o‘rganish va sun’iy intellekt algoritmlari ta’lim tajribasini shaxsiylashtirish va tarkibni individual ta’lim ehtiyojlari va uslublariga moslashtirish uchun ishlatiladi.

-raqamli texnologiyalar o‘quvchilarning rivojlanishini kuzatib borish va ularga Real vaqtda fikr-mulohazalarni taqdim etish imkonini beradi.

Interaktivlik va hamkorlik:

-virtual sinflar va hamkorlik vositalari o‘quvchilarga bir-biri bilan va o‘qituvchilar bilan o‘zaro aloqada bo‘lishga imkon beradi, bu esa yanada interaktiv va o‘z ichiga olgan ta’lim muhitini yaratadi.

-onlayn forumlar va ijtimoiy tarmoqlar talabalar o‘rtasida hamkorlik va bilim almashishni osonlashtiradi.

Ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish:

-raqamli texnologiyalar butun dunyo bo‘ylab turli xil ta’lim resurslari va mutaxassislariga kirish imkoniyatini beradi.

-onlayn kurslar va dasturlar o‘quvchilarga an’anaviy ta’lim muassasalari doirasidan tashqarida bilim va ko‘nikmalarini kengaytirishga imkon beradi.

Mikroo‘rganish va uzluksiz o‘rganish:

-raqamli texnologiyalar mikroo‘rganish va uzluksiz o‘rganishni osonlashtiradi, bu esa o‘quv mazmunini kichikroq, oson hazm bo‘ladigan bo‘laklarga bo‘lish imkonini beradi.

-mobil ilovalar va onlayn platformalar qisqa vaqt ichida o‘rganish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Innovatsion ta’lim formatlari:

-raqamli texnologiyalar virtual va kengaytirilgan haqiqat kabi innovatsion ta’lim formatlari uchun imkoniyatlarni taqdim etadi.

-ushbu texnologiyalar yanada immersiv va amaliy ta’lim muhitini yaratishga imkon beradi.

O‘zbekistonda raqamli texnologiyalarning uzluksiz ta’limga integratsiyalashuvi bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish, sifatini va innovatsionligini oshirishga xizmat qilib, bu har bir shaxsga o‘z bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda rivojlantirish, tez o‘zgaruvchan mehnat bozori talablariga moslashish va mamlakat taraqqiyotiga hissa qo‘shish imkonini beradi.

Xulosa sifatida yurtimizda uzluksiz ta’lim sifatini ta’minlashning barqaror va samarali tizimini yaratishga qaratilgan barcha harakatlar uzluksiz ta’lim doirasida olingan malakalarga bo‘lgan ishonch va e’tirofni oshirishga xizmat qiladi. Bu, o‘z navbatida, uzluksiz ta’limda ishtirok etishni rag‘batlantiradi, inson kapitali sifatini oshiradi va mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Mamlakatimizda uzluksiz ta’lim sifatini oshirishda uzluksiz ta’lim tizimida “lifelong learning” konsepsiyasini joriy etish o‘quvchilar, ish beruvchilar va umuman jamiyat tomonidan uzluksiz ta’lim dasturlariga bo‘lgan ishonchni oshirishga yordam beradigan ishonchli va shaffof muhitni yaratishga qaratilgan. “lifelong learning” konsepsiyasiga asoslangan yondashuvlar uzluksiz ta’lim tizimini takomillashtirishda xalqaro standartlarga muvofiqligini ta’minlaydi, Bu yurtimizda iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy taraqqiyot va uzoq muddatli farovonlikni boshqaradigan malakali, moslashuvchan va raqobatbardosh ishchi kuchini yaratish imkoniyatini oshiradi.

Foydalangan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 29 oktyabrdagi “Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF- 6097-son farmoni. <https://lex.uz>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘qituvchi va murabbiylar kuniga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil 30-sentabr. - <https://uza.uz/uz/posts/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevningituv-30-09-2020>.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27 martdagi ”Davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi 157-son Qarori
5. Department of Education and Science (2000). Learning for Life: Paper on Adult Education. Dublin: Stationery Office.
6. Commission of the European Communities: Adult learning: It is never too late to learn. COM(2006) 614 final. Brussels, 23.10.2006